

บทที่ 8 หน้าที่ต่อผู้อื่น

หน้าที่ของบุตรที่มีต่อบิดา มารดา

บิดา มารดา คือบุพการี และอยู่ในฐานะของสื่อ ที่มีส่วนในการสร้างบุตร และเป็นครูคนแรกที่ทำให้การอบรมสั่งสอน กิริยามารยาทแก่บุตร บิดา มารดา จึงมีบุญคุณอย่างมากมาย แก่บุตรและธิดาของตน ซึ่งเป็นบุญคุณที่มีอาจทดแทนได้อย่างหมดสิ้น ด้วยเหตุนี้ อิสลามจึงได้กำชับไว้อย่างหนักแน่นว่า บุตรทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องให้เกียรติเคารพยกย่องและปฏิบัติตามบิดามารดาอย่างเคร่งครัด ถึงขนาดที่อัลลอฮ์ (ซบ.) ได้กล่าวถึงการให้เกียรติต่อบิดามารดา หลังจากการกล่าวถึงการเคารพสักการะต่อพระองค์โดยทันที นั้นย่อมแสดงว่าบิดามารดานั้นอยู่ในตำแหน่งที่สูงส่งอันแท้จริง อัล กุรอาน กล่าวว่า

“พระผู้อภิบาลของเจ้าได้มีบัญชาว่า เจ้าจงอย่าร่ำกดีต่อสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากอัลลอฮ์ และจงทำดีกับบิดามารดาทั้งสอง” (บทบনীฮิสรอฮิล โองการที่ 23)

มีรายงานจำนวนมากมาย ที่กล่าวถึงบาปใหญ่หลังจากการตั้ง

ภาคีกับอัลลอฮ์ (ซบ.) คือการประพฤติไม่ดีกับบิดามารดา อัล กุรอาน ได้กล่าวว่

“และถ้าหากคนหนึ่งจากทั้งสองหรือทั้งสองท่านได้ถึงวัยชราภาพ เจ้าก็จงอย่ากล่าวแก่ทั้งสองด้วยคำพูดที่ไม่ดีว่า ‘อูฟ’ เจ้าจงอย่างขู่ตะคอกท่านทั้งสอง จงพูดกับทั้งสองท่านด้วยคำพูดที่อ่อนโยน นอบน้อมและอ่อนหวาน” (บทบনীอิสรออีล โองการที่ 23)

สิทธิของบิดา มารดา

ฐานะของบิดามารดาที่มีต่อบุตรและครอบครัวนั้น ถ้าเปรียบเป็นต้นไม้ก็คือ รากแก้วที่ทำหน้าที่ยึดลำต้นไม่ให้ล้ม เป็นที่มาของกิ่งก้านและดอกใบ บิดามารดาคือ ผู้ที่สร้างฐานอันมั่นคงแก่บุตร และเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรที่แท้จริงให้กับครอบครัว และเป็นเสาหลักที่สำคัญของสังคม

การประพฤติไม่ดี หรือแสดงมารยาทที่ต่ำทราม หรือกลั่นแกล้งท่านทั้งสอง ถือเป็นคนอกตัญญูที่สุดที่ไม่รู้จักบุญคุณของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุญคุณของบิดามารดา ที่ไม่มีวันตอบแทนได้หมดสิ้น การแสดงกริยาไม่ดีกับบิดามารดา ประหนึ่งได้สลัดความเป็นมนุษย์ออกไปจากตนจนหมดสิ้น เป็นการทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์และสังคมให้พินาศย่อยยับ

บรรดาเยาวชนจะเป็นทรัพยากรที่ดีได้อย่างไร ถ้าต้นเหตุมาจากการที่พวกเขาประพฤติไม่ดีกับบิดามารดา จนทำให้ท่านทั้งสองเหนื่อยล้าและหมดกำลังใจที่จะสั่งสอน แต่โดยปกติแล้วไม่มีบิดามารดาท่านใดบนโลกนี้ ที่ไม่มีความปรารถนาดีกับบุตร

บิดามารดาทุกท่าน ปรารถนาจะเห็นบุตรและธิดาของตนมีความก้าวหน้า มีการพัฒนา เป็นผู้มีเกียรติในสังคม เป็นทรัพยากรบุคคล

ที่ดี และมีอนาคตที่สูงส่งและก้าวไกล โดยธรรมชาติของผู้เป็นบิดา มารดา สามารถอดทนต่อความประพฤติที่ไม่ดีของบุตรได้เสมอ มีความเจ็บปวดแทน และความห่วงใยพวกเขาตลอดเวลา แม้ว่าพวกเขาจะเติบโตเป็นหนุ่มเป็นสาว หรือเป็นผู้ใหญ่ไปแล้วก็ตาม จึงเห็นได้ว่าไม่มีพลังแห่งความรักใดที่จะยิ่งใหญ่เกินไปกว่า พลังแห่งความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตร สิทธิของท่านทั้งสองที่มีต่อบุตรจึงมีมากมายเกินกว่าจะตอบแทนได้ แม้ว่าท่านทั้งสองจะจากไปแล้วก็ตาม

สิทธิของบุตรที่มีต่อบิดา มารดา

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ เป็นของตนเองมากน้อยตามลำดับ แต่มิได้หมายความว่า เขามีสิทธิเสรีภาพเต็มร้อย โดยผู้หนึ่งผู้ใดจะมายุ่งกับเขาไม่ได้ หรือในอีกความหมายคือ ทุกคนมีสิทธิแต่อยู่ภายใต้กรอบและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ มนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาให้มีชีวิตอยู่บนโลกนี้เพียงชั่วคราว และมีอายุขัยสั้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หลังจากนั้นก็จะต้องจากไป

ด้วยเหตุนี้ พระผู้เป็นเจ้าจึงจัดวางระบบการเจริญพันธุ์ และระบบสืบวงศ์ตระกูลเอาไว้ในหมู่ประชาชาติ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้มนุษย์สูญพันธุ์ ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์อันดีงามในสังคม จากบรรพชนมาสู่ลูกหลาน

โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ย่อมมีความรู้สึกอยู่เสมอว่า บุตรและธิดาคือส่วนหนึ่งของตน การคงอยู่ของบุตร คือการคงอยู่ในฐานะตัวแทนของตน มนุษย์จึงได้เพียรพยายามทุกอย่างเพื่อสร้างอนาคต และสถานภาพอันมั่นคงทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อบุตรของตน เพราะรู้ว่าชื่อเสียงและเกียรติยศของตนจะสูญสิ้นไป ก็ต่อเมื่อบุตรและธิดาได้สร้างความเสื่อมเสีย ในขณะที่ผู้เป็นบิดามารดาไม่ต้องการให้เป็น

เช่นนั้น ท่านทั้งสองปรารถนาให้ชื่อเสียงและวงศ์ตระกูลดำรงสืบต่อไป ฉะนั้น สาเหตุสำคัญที่จะทำให้ความหวังเป็นจริง จึงขึ้นอยู่กับ การอบรมสั่งสอนของบิดามารดาที่มีต่อบุตร ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญยิ่ง ขณะเดียวกันก็เป็นสิทธิของบุตร ที่พึงจะได้รับสิ่งเหล่านี้จาก บิดามารดา เช่น

1. บิดามารดาต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ในเรื่องของกิริยามารยาท และความประพฤติ ซึ่งสิ่งนี้ต้องถูกแสดงออกมาด้วยความจริงใจ มิใช่ภาพลวงตา เพื่อจะมั่นใจได้ว่าตนไม่ได้สร้างแนวทางที่เฉไฉให้กับบุตร บิดามารดาต้องออกห่างจากการกระทำที่ไม่ดีอย่างสิ้นเชิง เช่น ต้องไม่โกหก ด่าทอ พูดคำหยาบคาย นินทาและว่าร้ายผู้อื่น บิดามารดาต้องสรรสร้างแต่สิ่งที่ดีงามต่อหน้าบุตร เพื่อบุตรจะได้จำจำและลอกเลียนแบบ เช่น มีความตั้งใจและจริงจังต่อการทำงาน มีความอดทนอดกลั้น มีความยุติธรรม มีความเมตตาปรานี และรู้จักโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น บิดามารดาต้องออกห่างจากสิ่งไร้สาระ มารยาทที่ต่ำทราม และความเห็นแก่ตัว

2. บิดามารดาต้องดูแลรักษาความสะอาดด้านสุขภาพพลานามัยของบุตรตลอดเวลา เพื่อจะได้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดพร้อมที่จะศึกษาหาความรู้ต่อไป และต้องจัดหาปัจจัยยังชีพที่พอเพียงแก่พวกเขา

3. เมื่อบุตรเข้าสู่วัยที่ต้องเรียนรู้ (โดยปกติตั้งแต่ 7 ขวบเป็นต้นไป) ผู้ปกครองต้องส่งบุตรเข้าโรงเรียน และฝากฝังแก่ครูที่ดีมีคุณภาพ เพราะคำพูดและการสอนของครูนั้น มีอิทธิพลและมีผลกับเด็กอย่างมาก ถ้าเป็นคำพูดที่ดี คำพูดนั้นก็จะฝังอยู่ในจิตใจของเด็กตลอดไป และเป็นบรรทัดฐานสำหรับเด็ก ที่จะนำไปปฏิบัติ และขัดเกลากิริยามารยาทของเขาในวันข้างหน้า เพราะวัยนี้คือ วัยของการจดจำ ถ้าเขา

จดจำสิ่งที่ดีและอยู่กับคนดีเขาก็ย่อมเป็นคนดี ถ้าไม่เช่นนั้น เขาก็คือมารร้ายของสังคมในอนาคต จึงเป็นหน้าที่ของบิดามารดาที่ต้องคอยสอดส่องดูแล และเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด

4. เมื่อบุตรเข้าสู่วัยต้องพบปะกับผู้คนมากขึ้น เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะต้องพาเขาไปสู่สังคม ที่มีบรรยากาศของคุณธรรมความดี คอยให้คำแนะนำปรึกษาและปลูกฝังความคิดที่ดีแก่เขา สอนให้เขารู้จักการใช้เหตุผล และการจำแนกแยกแยะว่าสิ่งใดควรไม่ควร

5. เป็นหน้าที่ของบิดามารดา ที่ต้องอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่บุตร ทั้งหลักความศรัทธา (อศลุุดดิน) หลักการปฏิบัติ (ฟรุอุดดิน) และสอนให้เขารู้จักการอ่านอัล กุรอาน

สิทธิระหว่างพี่น้อง

Thaiislamlib

อัล กุรอานได้กำชับไว้มากมาย เกี่ยวกับเรื่องของครอบครัวและการเป็นพี่น้องกัน อัล กุรอานปฏิเสธการตัดความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องออกจากกันและกัน และถือว่าญาติชั้นใกล้ชิดที่สุดหลังจากบิดามารดา คือพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องต้องมาก่อน และอยู่เหนือความสัมพันธ์อื่นใดทั้งสิ้น ถือเป็นหน้าที่ของพี่น้องที่ต้องเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน ให้กระชับและแน่นแฟ้นอยู่ตลอดไป ต้องให้ความช่วยเหลือจุนเจือแก่กันและกันตามความสามารถ ผู้เป็นพี่ต้องรู้จักเสียสละคำจุนส่งเสริมและเป็นห่วงเป็นใยน้อง ผู้เป็นน้องต้องรู้จักตอบแทนบุญคุณและให้ความเคารพต่อพี่ตลอดเวลา

การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่

การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง ท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลฯ) กล่าวว่า

“การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ เสมือนเป็นการให้ความเคารพต่อพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า”

หน้าที่ต่อเพื่อนบ้าน

เพื่อนบ้าน หมายถึงคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันหรืออยู่ในละแวกเดียวกัน มีบ้านพักอยู่ติดกันและไปมาหาสู่ถึงกันตลอดเวลา ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง ดังนั้นการแสดงไมตรีจิตและมารยาทที่ดีหรือไม่ดีต่อกัน ย่อมเกิดผลสะท้อนมากกว่าการกระทำของคนอื่น

คนที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกันนั้น ในเวลากลางคืนต้องไม่ก่อเหตุวุ่นวายส่งเสียงอึกทึกรบกวนใครจนเป็นเหตุทำให้เพื่อนบ้านไม่ได้หลับนอน หรือพักผ่อนตามสิทธิของเขา เพื่อนบ้านต้องถามสารทุกข์สุขดิบ แสดงความเป็นห่วงเป็นใยซึ่งกันและกัน มิใช่ต่างคนต่างอยู่เหมือนคนที่ไม่รู้จักกัน หรือคอยจ้องแต่จะให้ความห่วงใยต่อคนที่อยู่ห่างไกลกว่า ส่วนคนที่อยู่ใกล้ตัว กลับมีท่าทีเฉยเมย ไม่แสดงความยินดีเมื่อเขาประสบโชคดี และไม่แสดงความเสียใจ เมื่อเขาประสบเคราะห์กรรมหรือสูญเสีย คนประเภทนี้วันหนึ่งต้องถูกลงโทษอย่างแน่นอน เพราะไม่ใช่วิสัยของเพื่อนบ้านที่ดี ท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลฯ) กล่าวว่า

“ญิบรออีล ได้แนะนำฉันเกี่ยวกับเพื่อนบ้านถึงขนาดที่ฉันคิดว่าอัลลอฮ์ (ซบ.) คงจะให้เพื่อนบ้านเป็นหนึ่งในผู้มีสิทธิ์รับมรดก”

ท่านกล่าวอีกว่า

“ใครก็ตามที่ยอมรับว่าวันพินคืนชีพมีจริง เขาจะไม่กดขี่เพื่อนบ้านเด็ดขาด เมื่อเพื่อนบ้านเอื้อนเอ่ยของยืมเขาก็จะให้ยืม เมื่อเพื่อนบ้านมีความสุขหรือทุกข์เขาก็จะสุขและทุกข์ตามไปด้วย และแม้ว่าเพื่อนบ้านจะเป็นผู้ปฏิเสธเขาก็จะไม่กลั่นแกล้ง”

ท่านกล่าวอีกว่า

“ใครก็ตามที่กลั่นแกล้งเพื่อนบ้าน เขาจะไม่ได้รับไออุ่นของสวรรค์ และใครที่ไม่ใส่ใจต่อสิทธิของเพื่อนบ้านเขาไม่ใช่พวกของเรา และใครที่อึดหน้าสำราญ ขณะที่เพื่อนบ้านต้องทิวโหยโดยไม่แบ่งปันอาหารให้ถือว่าเขาไม่ได้เป็นมุสลิม”

หน้าที่ของเรากับผู้อยู่ใต้การดูแลและผู้ด้อยโอกาส

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า การสร้างสังคมขึ้นมา นั้น ก็เพื่อขจัดปัญหา ความต้องการของสมาชิกภายในสังคม หน้าที่สำคัญยิ่งของสังคมคือ การให้ความช่วยเหลือดูแลแก่ผู้ด้อยโอกาส และไร้ความสามารถ โดยที่ไม่อาจตอบสนองความต้องการให้กับตนเองได้ อิสลามกำชับตลอด เวลาว่า ผู้ที่มีความสามารถทางกำลังกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางกำลัง ทรัพย์ ภายในหนึ่งปีจะต้องแบ่งปันรายได้ของตนบางส่วนเพื่อจุนเจือ สังคม ช่วยเหลือคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในรูปแบบของ ‘ซะกาต’ หรือ ‘คุมช์’ หรือ ‘การบริจาคทาน’ แม้ว่าจะช่วยขจัดความต้องการของเขาไม่ได้ทั้งหมดก็ตาม แต่เป็น ‘มุสตะฮับ’ ที่ได้ช่วยต่ออนาคตให้กับเขา อัลลอฮ์ (ซบ.) ทรงตรัสว่า

“และเจ้าจะไม่บรรลุสู่คุณธรรมจนกว่าจะได้บริจาคบางสิ่งที่คุณรักออกไป” (บทอาลีอิมรอน โองการที่ 92)

ท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลฯ) กล่าวว่า

“คนที่ดีที่สุด คือคนที่ให้ประโยชน์กับคนอื่นมากที่สุด”

ท่านกล่าวอีกว่า

“ในวันแห่งการฟื้นคืนชีพนั้น คนที่มีเกียรติและมีตำแหน่งสูงสุด
ณ อัลลอฮ์ คือ คนที่ทำดีและหวังดีต่อผู้อื่นเสมอ”

หน้าที่ของเราต่อสังคม

เป็นที่ทราบกันดีว่า ทุกคนในสังคมจะต้องช่วยเหลือกันทำงาน เป็นเสมือนกิจกรรมแห่งชีวิต ผลของการเพียรพยายามก็คือผล ประโยชน์ที่ได้รับร่วมกัน และนำเอาสิ่งนั้นมาเป็นปัจจัยยังชีพ เพื่อจัด ความต้องการของแต่ละคน สังคมจึงเปรียบเสมือนคนร่างใหญ่คน หนึ่ง และสมาชิกแต่ละคนก็คืออวัยวะของร่างนั้น ที่มีหน้าที่ปฏิบัติ เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป แต่มีความสอดคล้อง และสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน การงานของมันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวมัน และขณะเดียวกัน ก็จะให้ความสมบูรณ์กับอวัยวะส่วนอื่นทันที ดังนั้น ถ้าอวัยวะส่วนใด ส่วนหนึ่งของร่างกายไม่ทำงานก็จะส่งผลกระทบไปถึงอวัยวะส่วนอื่น ทันที เช่น มือและเท้าทำหน้าที่ แต่ตาไม่ประสานงานด้วย ปากทำหน้าที่ เคี้ยวอาหารอย่างเอร็ดอร่อย แต่ไม่ยอมกลืนลงสู่กระเพาะ ในที่สุดแล้ว ร่างกายนั้นจะอยู่ได้อย่างไร

หน้าที่ของบุคลาการในสังคมก็เช่นกัน ไม่แตกต่างอะไรไปจาก หน้าที่ของอวัยวะส่วนต่างๆ ในร่างกาย กล่าวคือขณะที่ทำประโยชน์ ให้ตนเอง ก็ต้องเป็นประโยชน์กับสังคมด้วย ความเพียรพยายามของ ตนที่ได้ทุ่มเทลงไป การได้รับผลประโยชน์ของตนจะต้องไม่กระทบ กระเทือนผลประโยชน์ของคนอื่นและของสังคม ขณะที่ตนปกป้อง สิทธิของคนอื่น สิทธิของตนก็ต้องไม่สูญเสียไป ในทางกลับกัน

ท่านคาสตามุฮัมมัด (คือลฯ) กล่าวว่า

“มุสลิมเป็นพี่น้องกัน อยู่ในฐานะเรือนร่างเดียวกัน มีจิตใจและเป้าหมายเดียวกัน”

ท่านกล่าวอีกว่า

“มุสลิมคือ บุคคลที่ให้ความปลอดภัยกับคนอื่นทั้งวาจาและการกระทำ”

“ใครก็ตามที่ตื่นขึ้นมาในตอนเช้า แต่ไม่สนใจต่อภารกิจของมุสลิมคนอื่น เขาไม่ใช่มุสลิม”

ด้วยเหตุนี้เอง ในสงครามตะบูกจะเห็นได้ว่า ท่านคาสตามุฮัมมัด (คือลฯ) ได้เคลื่อนทัพออกไปเพื่อทำสงครามกับพวกโรมัน ขณะที่มุสลิมจำนวนสามคนไม่ยอมเข้าร่วมสงคราม เมื่อท่านคาสตาดายกทัพกลับ พวกเขาทั้งสามได้ออกมาต้อนรับและกล่าวสลาม แต่ท่านแสดงท่าทีที่ไม่สนใจ และมุสลิมคนอื่น ๆ ก็ทำเช่นนั้นด้วย พวกเขาเสียใจมากจึงออกไปนอกเมืองยังภูเขาแถบนั้น เพื่อขอลุแก่โทษ หลังจากนั้นไม่นานเมื่อการขอลุแก่โทษถูกยอมรับ พวกเขาจึงกลับเข้าเมืองอีกครั้งหนึ่ง.